

4. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

4.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

Ar nodokļu izdevumiem saprot jebkuras tiesību aktu normas vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu maksājumus kādai nodokļu maksātāju grupai salīdzinājumā ar nodokļa pamatlīkmi. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids, reģions u.tml.).

Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas:

- 1) izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē;
- 2) ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums);
- 3) samazinātas likmes;
- 4) atlikts nodokļa maksājums;
- 5) samazinājums nodokļu saistībās.

Nodokļu atvieglojumi bieži vien ir radīti, lai zināmā mērā kompensētu augstās likmes dažādu nodokļu kategorijās, bet pastāv arī citi būtiski faktori – tirgus nepilnību labošana, ienākumu pārdales veicināšana, atsevišķu nozaru un reģionu ekonomiskā stimulēšana, kā arī administratīvā sloga samazināšana.

Jāatzīmē, ka zemāk sniegtā VID informācija par likumos noteiktajiem nodokļu atvieglojumiem un atlaidēm var mainīties atbilstoši nodokļu maksātāju iesniegtajiem deklarāciju, paziņojumu un pārskatu precizējumiem, ko nosaka likuma “*Par nodokļiem un nodevām*” 16. pants, paredzot nodokļu maksātājiem iespēju iesniegt nodokļu administrācijai iesniegumu par deklarācijas labojumu vai nodokļu (ar nodokli apliekamā objekta) aprēķina precizējumu triju gadu laikā pēc konkrētajos likumos noteiktā maksāšanas termiņa, kā arī kavēti iesniegtajiem pārskatiem.

Vairāk par nodokļu atvieglojumiem informācija pieejama FM mājaslapā pie nozares politikas “*Nodokļu un nodevu politika*” – sadaļas “*Noderīga informācija*” apakšsadaļā “*Informatīvie ziņojumi un pētījumi*”, kur ir atrodama detalizētāka informācija par būtiskākajiem piemērotajiem nodokļu atvieglojumu 2019. gadā: *Informatīvie ziņojumi un pētījumi | Finanšu ministrija (fm.gov.lv)*.

Informācija par nodokļu atvieglojumiem, kas tika piemēroti 2020. gadā tiek apkopota un analizēta, un to pilns izvērtējums mājaslapā būs pieejams 2022. gada sākumā.

Uzņēmumu ienākuma nodoklis

Saskaņā ar uzņēmumu ienākuma nodokļa deklarāciju datiem, aprēķinātās uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaides 2020. gadā ir 24,94 milj. *euro*, kas ir par 6,33 milj. *euro* jeb 34,0% vairāk nekā tika aprēķināts 2019. gadā (skatīt 4.1. tabulu).

No deklarētās nodokļa atlaižu summas 2020. gadā 54,2% jeb 13,52 milj. *euro* ir pārskata gada ar nodokli apliekamās bāzes samazinājums apjomā, kas atbilst 50,0% no summas, kas saņemta kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai, bet ne vairāk kā par taksācijas periodā ar nodokli apliekamajā bāzē iekļauto ar nodokli apliekamo objektu kopsummu. Savukārt par 2,13 milj. *euro* jeb 41,1% palielinājusies nodokļa atlaide par ziedojumiem. Jāatzīmē, ka saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma pārejas noteikumu 40. punktu laikposmā no 2020. gada 1. janvāra līdz 2022. gada 31. decembrim nodokļa maksātājiem pārskata gadā, kas sākas 2020., 2021. un 2022. gadā, ir tiesības samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto uzņēmumu ienākuma nodokli par 85% no ziedotās summas, bet nepārsniedzot 30% no aprēķinātās uzņēmumu ienākuma nodokļa summas par aprēķinātajām dividendēm.

4.1. tabula. Nodokļu maksātāju iesniegto uzņēmumu ienākuma nodokļa 2019. un 2020. taksācijas gada deklarāciju rindu apkopojums, tūkst. *euro*¹

Nodokļa atlaides	Deklarētā nodokļa atlaižu summa		Izmaiņas (2020.g.-2019.g.)	
	2019. gadā	2020. gadā	tūkst. <i>Euro</i>	%
Nodokļa atlaide par ārvalstīs samaksāto nodokli	1 437,98	1 262,27	-175,71	-12,2
Nodokļa atlaide par ziedojumiem (75% no ziedotās summas)	5 178,85	-	-	-
Nodokļa atlaide par ziedojumiem (85% no ziedotās summas)	-	7 307,06	-	-
Atlaides summa, kuru aprēķina nodokļa maksātājs, kurš turpina piemērot uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi saskaņā ar likuma "Par nodokļa piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās"	892,90	2 013,89	1 120,99	125,5
Atlaides summa, kuru aprēķina nodokļa maksātājs, kurš turpina piemērot uzņēmumu ienākuma nodokļa atlaidi saskaņā ar likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 17. ² pantu (kas spēkā līdz 31.12.2017.)	849,42	831,67	-17,75	-2,1
50% no summas, kas saņemta subsīdiju veidā kā valsts atbalsts lauksaimniecībai vai ES atbalsts lauksaimniecībai un lauku attīstībai	10 245,82	13 521,07	3 275,25	32,0
Kopā	18 604,96	24 935,95	6 330,99	34,0

¹ Valsts ieņēmumu dienesta dati uz 29.09.2021.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

4.2. tabula. Paziņojumu par fiziskai personai izmaksātajām summām un fizisko personu saimnieciskā darba veicēju iesniegto 2019. un 2020. gada ienākumu deklarāciju apkopojums, tūkst. *euro*¹

Atvieglojumi		Aprēķinātā atvieglojumu summa ²		Izmaiņas (2020.g. - 2019.g.)	
		2019. gadā	2020. gadā	tūkst. <i>euro</i>	%
Neapliekamais minimums	pensionāriem	1 586 133,17	1 711 968,20	125 835,04	7,9
	pārējiem	844 241,70	1 045 789,27	201 547,56	23,9
Par apgādājamiem		761 855,27	808 918,35	47 063,09	6,2
Par invaliditāti		122 678,62	123 713,45	1 034,83	0,8
Politiski represētajām personām		11 675,04	11 188,16	-486,87	-4,2
Nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem		27,57	27,29	-0,28	-1,0

¹ Valsts ieņēmumu dienesta dati uz 30.09.2021.

² Informācija no paziņojumiem par fiziskajai personai izmaksātajām summām un no gada ienākumu deklarācijām par saimnieciskā darba veicējiem.

4.2. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parādi

VID administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2021. gada 1. janvārī bija 924,69 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2020. gada 1. janvāri, kopējais parāds ir palielinājies par 59,66 milj. *euro* jeb 6,9 % (skatīt 4.3. tabulu).

Kopējā parāda palielinājums 2021. gada 1. janvārī skaidrojams ar ievērojamu termiņa pagarinājumu atlikuma summas pieaugumu – par 152,74 milj. *euro* jeb 4,7 reizes. Jāatzīmē, ka, lai sniegtu atbalstu COVID-19 krīzē skartajiem uzņēmumiem, kā viens no atbalsta pasākumiem tika noteikts nodokļu samaksas termiņa pagarināšana.

4.3. tabula. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2021. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2020. gada 1. janvāri, milj. *euro*

	Parāds 2020.gada 1.janvārī	Parāds 2021.gada 1.janvārī	Izmaiņas (2021.g.-2020.g.)	
			milj. <i>euro</i>	%
Parādu summa kopā, t.sk.:	865,04	924,69	59,66	6,9
-aktuālie parādi	544,25	483,71	-60,54	-11,1
-termiņa pagarinājumi	41,74	194,48	152,74	
-apturētie parādi	279,05	246,50	-32,55	-11,7
Uzņēmumu ienākuma nodoklis, t.sk.:	56,98	49,62	-7,36	-12,9
-aktuālie parādi	29,02	25,12	-3,90	-13,4
-termiņa pagarinājumi	0,74	1,38	0,63	84,8
-apturētie parādi	27,22	23,13	-4,09	-15,0
Pievienotās vērtības nodoklis, t.sk.:	329,49	331,89	2,40	0,7
-aktuālie parādi	171,95	141,35	-30,60	-17,8
-termiņa pagarinājumi	19,63	72,81	53,17	
-apturētie parādi	137,91	117,74	-20,18	-14,6
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	41,38	40,21	-1,18	-2,8
-aktuālie parādi	6,36	3,48	-2,88	-45,3
-termiņa pagarinājumi	5,41	8,84	3,44	63,5
-apturētie parādi	29,61	27,88	-1,73	-5,8
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, t.sk.:	270,84	269,95	-0,89	-0,3
-aktuālie parādi	227,63	208,73	-18,90	-8,3
-termiņa pagarinājumi	5,74	26,81	21,06	
-apturētie parādi	37,46	34,41	-3,05	-8,1
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, t.sk.:	131,46	193,62	62,16	47,3
-aktuālie parādi	88,59	83,86	-4,73	-5,3
-termiņa pagarinājumi	9,50	79,95	70,45	
-apturētie parādi	33,37	29,81	-3,56	-10,7

Lai pārvarētu finansiālas grūtības, nodokļu maksātāji var lūgt piešķirt nodokļu samaksas termiņa pagarinājumus (turpmāk – termiņa pagarinājumi). Bez tam nodokļu maksātāji varēja lūgt sadalīt vai atlikt nodokļu maksājumus uz laiku līdz trim gadiem, skaitot no iesnieguma iesniegšanas dienas, kā arī piešķirt termiņa pagarinājumu tiem nokavētajiem nodokļu maksājumiem, kuru samaksas termiņš jau ir pagarināts saskaņā ar likumu “Par nodokļiem un nodevām”, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības rezultātā.

Kopumā 10 871 nodokļu maksātājam piešķirti 33 364 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi¹, kuru sākuma datums ir 2020. gadā, par kopējo summu 332,84 milj. *euro*, t.sk. 14 530 termiņa pagarinājumi jeb 43,5% un 164,33 milj. *euro* jeb 49,4% no kopsummas piešķirti

¹ Dati uz 29.09.2021.

sakarā ar atbalstu nodokļu maksātājiem Covid-19 pandēmijas izplatības un tās radīto seku dēļ (skatīt 4.4. tabulu).

4.4. tabula. Nodokļu samaksas termiņa pagarinājumu, kuru sākuma datums ir 2020. gadā, summa, tūkst. euro

Nodokļa veids	Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 24.panta pirmās daļas 1.punkts un 3.punkts	Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 24.panta 1.daļas 4.punkts (nepārvarama vara)	Likuma "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" 3.pants vai Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 4.pants	Kopā
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	994,19	2 026,38	845,03	3 865,60
Pievienotās vērtības nodoklis	49 000,79	29 631,20	53 560,81	132 192,79
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	27 218,56	22 854,20	74 229,19	124 301,95
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	7 643,15	7 308,37	23 894,27	38 845,80
Akcīzes nodoklis	14 712,15	4 903,67	6 490,17	26 105,99
Mikrouzņēmumu nodoklis	586,88	438,05	468,08	1 493,01
Dabas resursu nodoklis	711,51	454,52	22,81	1 188,83
Azartspēļu nodoklis	18,53		4 824,54	4 843,07
Kopā	100 885,75	67 616,40	164 334,90	332 837,04

Lielākais termiņa pagarinājumu skaits piešķirts nodokļu maksātājiem, kuru pamatdarbības veids saistīts ar vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību; automobiļu un motociklu remontu, izmitināšanu un ēdināšanas pakalpojumiem vai apstrādes rūpniecību (15 734 jeb 47,2% par kopējo summu 181,67 milj. euro jeb 54,6% no visas piešķirtās termiņa pagarinājumu summas). Arī lielākais termiņa pagarinājumu, kas piešķirti saistībā ar Covid-19 ietekmi, skaits (55,6% jeb 8 077 termiņa pagarinājumi) piešķirts šo nozaru nodokļu maksātājiem par kopējo summu 82,28 milj. euro.